

turistička organizacija
UŽICA

**СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
„ПОТПЕЋКА ПЕЋИНА“**

**ПРЕДЛОГ
ПЛАН УПРАВЉАЊА
2021–2030. год.**

С А Д Р Ж А Ј

УВОД.....	2
1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ, КАО И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА ЗАШТИЋЕНОГ ПРИРОДНОГ ДОБРА – СПОМЕНИК ПРИРОДЕ "ПОТПЕЋКА ПЕЋИНА".....	3
1.1. Геолошки састав.....	3
1.2. Спелеолошке карактеристике.....	4
1.2.1. Горња пећина.....	5
1.2.2. Доња пећина.....	8
1.2.3. Бигрена тераса.....	8
1.3. Хидролошке карактеристике.....	8
1.4. Климатске карактеристике.....	9
1.5. Створене вредности.....	9
2. Оцена стања животне средине заштићеног подручја.....	11
3. Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја.....	12
4. Дугорочни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја.....	13
4.1. Смернице за унапређење Споменика природе „Потпећка пећина“.....	14
4.2. Смернице за одрживи развој Споменика природе „Потпећка пећина“.....	14
5. Анализа и оцена услова за остварење тих циљева.....	15
6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности.....	16
7. Приоритетни задаци научно-истраживачког и образовног рада.....	17
7.1. Спелеолошка и археолошка истраживања.....	17
7.2. Обезбеђивање образовних функција.....	17
8. Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора.....	18
9. Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта.....	20
10. Активности на промоцији вредности заштићеног подручја.....	21
11. Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности.....	22
12. Облици сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности.....	22
13. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене.....	23
14. Финансијска средства и друге материјалне претпоставке за извршавање поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења.....	25

УВОД

Заштићено природно добро “Потпећка пећина”, у селу Потпећи код Севојна, град Ужице, заштићено је први пут решењем Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости НР Србије, од 08.09.1953. године. Након тога 1996. године извршена је ревизија заштите природног добра и Потпећка пећина је поново заштићена одлуком бр. 633-2/96 Скупштине општине Ужице из 1997. године (Сл. лист општине Ужице бр. 6/97), под називом Споменик природе “Потпећка пећина”.

Од магистралног пута и пруге Пожега-Ужице односно Београд-Бар, Потпећка пећина је удаљена око 2,5 км. Од Ужица пећина је удаљена 14 км, од Пожеге 12 км, од Београда 188 км. У близини познатих туристичких центара Златибора и Таре, ово природно добро има велике могућности да добије своје право место у туристичкој понуди Србије.

Осим чувања и одржавања вредности пећине и оживљавања научних и образовних функција овог природног добра, главни циљ мера заштите и развоја је очување заштићеног природног добра на принципима одрживог развоја, проширење и појачање квалитета туристичке понуде и решавање инфраструктурних проблема (решавање ширине прилазног пута, паркинга...)

Од 11.03.2004. године Потпећка пећина је Одлуком бр. 633-1/03 Скупштине општине Ужице поверена на старање Туристичкој организацији Ужица.

План управљања утврђује основе деловања Туристичке организације – као управљача, на спровођењу мере заштите, даљег уређења, презентације и коришћења овог природног добра у периоду 2021 - 2030. године. Остваривање овог програма зависиће од степена финансијске, стручне и друге подршке државних органа, институција, града Ужица, донатора и саме Туристичке организације Ужица.

Према Закону о заштити природе («Сл.гл.РС» број 36/09), план управљања заштићеним подручјем је документ којим субјекат задужен за управљање заштићеним природним добром планира: мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног природног добра; смернице и приоритете за заштиту и очување природних вредности заштићеног природног добра, као и развојне смернице за уважавање потреба локалног становништва.

Управљач доноси план управљања за период од десет година на који сагласност даје Скупштина града Ужица.

Детаљније сагледавање обима послова и радова, извора финансирања и висине потребних средстава вршиће се кроз годишње програме управљања.

1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ, КАО И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА ЗАШТИЋЕНОГ ПРИРОДНОГ ДОБРА – СПОМЕНИК ПРИРОДЕ "ПОТПЕЋКА ПЕЋИНА"

1.1. Геолошки састав

Детаљна геолошка истраживања овог подручја вршили су Јован Цвијић (1914. године) и Б. Марковић (1957. и 1968. године).

Пећина је изграђена од кречњака средњетријаске старости. Ове стене су беличасте боје, пукотинске порозности, мозаичне структуре, масовне, делом банковите и слојевите. Слојеви кречњака су поремећени и падају према југоистоку или истоку-југоистоку, тј. у правцу динарског појаса, под углом од 25 до 50°. У подини кречњака налазе се доњетријаски пешчари, кварцни когломерати, глинци и алевротити. Серија тријаских седимената лежи преко палеозојске основе - карбонских метаморфисаних пешчара. У подручју око пећинског улаза и дуж долине пећинске реке Петнице и њене притоке Доловског потока могу се пратити контакти наведених литолошких комплекса.

Од геолошких творевина у близини пећине неопходно је истаћи бигрене наслагае које су настале таложењем наслага из Петнице.

Монументални пећински отвор се налази у подножју вертикалне кречњачке литице чији одсек надвисује пећински улаз за двадесетак метара. Одсек се одликује вертикалним и субвертикалним дијаклазама, маркантним тектонским напрелинама у кречњачкој маси. Ширина кречњачке литице у основи је 200 метара, а на њеним странама, као и изнад самог одсека, настаје терен нешто мањег нагиба.

Испред пећинског улаза простире се благо нагнута падина изграђена од кречњачке дробине која је мање или више покривена и измешана са глином и земљом. У овај нанос усечено је корито Петнице која истиче из пећине као периодични ток. Низводније овај ток постаје равнији и развијају се дебеле бигрене терасе лепезасте форме, полупречника око 300 метара у коју је усечено слаповито, каскадно корито Петнице. На челу бигрене терасе очуван је стрми одсек висок око 30 метара.

Од кључног значаја за настанак пећине је Дрежничка депресија, карстификована, фосилна долина, око 3 km од пећине (ваздушном линијом). Дно долине је крашким процесом преобраћено у серију мањих крашких облика (вртаче, увале и следе долине), са периодским токовима и барама, понорима и понорским пећинама (Пипалска пећина, Сурдуп, Видића бара, Тодорова пећина и др). У ранијој фази морфолошке еволуције она је имала нормални флувијални облик тј. долину реке која се уливала у Велики Рзав.

Дно старог дела Горње пећине је покривено бигром и гуаном слепих мишева, измешаним са распаднутим бигром. У новооткривеном делу пећине, дно је изграђено од рђасте, масне глине, која се понегде смењује са танким калцитним и бигреним листовима. Нови део пећине је био наплављен глиновитим материјалом све до под таваницу, због чега је дошло до вишеструког прекида у главном пећинском каналу, а слободни су само они делови чија је таваница била виша, док су сви нижи сводови засути.

Глиновити материјал је долазио и са таванице, односно од вртача и понора са крашке површи. Таква купа глиновитог наноса откривена је у ниској дворани.

Дно доње пећине је засуто слојем крупног камена од разорене међуспратне конструкције. Приликом бушења сонди за бензинске резервоаре (1938/39.год.) утврђено је да су наслагае

дебеле око 3 m и да су на глиновитој подлози. На контакту кречњачких блокова и глине појављивала се вода која је вероватно пореклом из подземног пећинског језера.

На основу хемијске анализе (Горан Поповић, Мајданпек) састав кречњака од којих је пећина изграђена је следећи:

CaCO ₃	97,8%
MgCO ₃	1,6%
SiO ₂	0,5%
Укупно:	99,9 %

1.2. Спелеолошке карактеристике

Улаз у Потпећку пећину спада у монументално дело природе. Огромни улаз висок 50 m, широк је 12 m при дну, а 22 m при врху на основу чега је сврстан у највише пећинске улазе у Србији и Балкану. Портал је издубљен на кречњачкој литици чији вертикални део има висину од 72 m.

Испред пећинског улаза налазе се огромни кречњачки блокови обрасли маховином и лишажевима. Истичу се четири велика блока запремине од 5 до 10 m³, а настали су обрушавањем чеоног дела улаза пећине. Са леве стране се налазе још већи блокови, настали цепањем и откидањем са литице тј. леве стране улаза у пећину.

Потпећка пећина је изворског типа јер су је изградиле понорнице које пониру у Дрежничкој долини и након подземног тока од 4-5 km извиру из пећине или из врела испред ње, градећи Петницу - пећинску реку.

У пећини се разликују два спрата канала: Горњи (старији) и Доњи (млађи). Улазни канал је заједнички за обе пећине јер је настао разарањем међуспратне конструкције и спајањем њихових канала.

У склопу Потпећке пећине са морфоспелеолошке тачке гледишта разликују се 12 целина

Табела 1: Целине Горње и Доње пећине са карактеристикама

Р.бр.	НАЗИВ	Дужина (m)	Површина (m ²)
ГОРЊА ПЕЋИНА			
1.	Хангар	55,0	390,0
2.	Таван - Дворана под кубетом	51,0	1299,0
3.	Главни ходник	102,0	586,0
4.	Ходник са кацом	47,0	121,0
5.	Пролаз Наде	2,0	1,0
6.	Ниска дворана	21,5	204,0
7.	Минерски пролаз	5,0	5,0
8.	Галерија младих истраживача	61,0	334,0
9.	Пролаз слепих мишева	5,0	4,0
10.	Дрежнички пут	124,0	384,0

ДОЊА ПЕЋИНА			
11.	Језерски канал	50,0	172,0
12.	Висећи канал	32,0	62,0
УКУПНО		555,5	3562,0

1.2.1. Горња пећина

Под овим појмом се подразумева мањи део старијег и сувљег хоризонта све док у периоду 1973-1978. године спелеолози нису открили његов наставак.

1. Хангар је циновски канал који почиње од улаза у пећину до дужине од 55 m. Идући у дубину висина Хангара се повећава као и његова ширина. Попречни профил Хангара има облик потковице (ширина при дну 12-16 m, а при врху 22 m). До висине од око 25-30 m стране су му вертикалне, а онда прелазе у узане полице ширине од 0,5-2 m. То су остаци међуспратне конструкције која се срушила и само преко њих је био могућ улаз у Горњу пећину. Изнад полица конкавно се извијају зидови градећи таваницу у облику кубета. Зидови су стеновити или обложени танким слојем бигра.

Дном Хангара пролази корито Петнице (периодичног тока) која извире у пећини. Речно корито је према излазу све дубље, а на самом излазу је усечено 3-4 m у обрушени материјал.

2. Таван или **Дворана под кубетом** спада у ред највећих отворених дворана у красу Србије. Широко је отворен према Хангару и има доста светлости. То је почетак Горње пећине. Дворана је дуга 60 m, широка 50 m, а највећа висина преко 25 m изван Хангара. Дно Дворане је нагнуто према улазу у пећину и има облик амфитеатра. Дворана је сиромашна накитом како подним тако и зидним сем фантастичних ледених сталактита и сталагмита у току зиме. На таваници се истичу затубасте сталактити из којих капље вода посебно зими када им се број повећава услед појаве ледених сталактита.

Улаз у пећину је са леве стране Хангара, преко кречњачких одсека и стрмина док се не дође под свод, у подножје некадашње *Шиљате стене* која је била висока 6 m. На супротној страни налази се стена *Стражара* која је, као и Шиљата стена, остатак међуспратне конструкције.

Након тога, са квадратне платформе пролази се кроз тунел дуг 10 m, широк 1,5 m и висок 2 m. Приликом истраживања дно тунела било је засуто црвеницом па је висина била свега 70-8 cm.

Када се прође кроз тунел долази се на Таван, његов нагнути део је покривен бигреним наслагама које понегде извирују испод црне прашкасте земље, настале гуане и црвенице. У том материјалу откривени су остаци неолитске културе: керамика, кости и кремни ножићи.

3. Главни ходник почиње у врху амфитеатра Тавана. Он представља наставак Главног пећинског канала у дужини од 102 m. Улаз у Ходник широк је 9 m, а висок 4 m, да би се постепено сужавао према унутрашњости. Дно је покривено дебелим слојем растреситог материјала. Након сужења од 3,5 до 5 m настаје елиптична сала дужине 13,5 m и ширине 9,6 m са купастим сводом.

Дно сале је од бигра са котластим удубљењима - остацима када, лонаца. Ова сала се даље постепено сужава (ширина 3,2 до 5,5 m; висина 3-5 m). Зидови и таваница су пресвучени калцитом (шареним бигром).

Сала Змајева је последње од три сужења Главног ходника. Дугачка је 18 m, широка 9 m и висока од 6 до 8 m. Одликује се масивним сталактитима неправилног облика који су обложени калцитом или бигром и тако продужени. Карактеристичне су и бигрене настрешнице које изгледају ваздушасто тако да се добија утисак да лебде. Назив Сала змајева је добила јер бигрене настрешнице подсећају на змајеве. На крају сале је масивни пећински стуб висине око 2 m око којег се налази више масивних сталактита.

У Главном ходнику нема сталактита. Наместо њих ту постоје правилна цилиндрична удубљења избушена у растреситом материјалу што указује да је вода капавица сиромашна карбонатним материјалима. Поред десног зида сале змајева налазило се калцитно удубљење **Чанак** испуњено водом капавицом.

Главни ходник се завршава котластим проширењем са чије таванице висе сталактити све до висине од 1 m. Дно је покривено растреситим материјалом у коме су 1957. године откривене људске кости.

4. Ходник са кацом налази се десно од улаза у Главни ходник и на истој је висини као и он. Дугачак је 47 m и површине је од 121 m². Улаз у ходник је широк 4, а висок 2 m. Ширина канала је од 1,5-4 m, а висина од 1,2 до 8 m. Канал је без накита, стеновит и хладнији од Главног ходника. Ходник се завршава проширењем на чијем дну је удубљење око 3 m, а ширине преко 2 m. Висина таванице је 4 m. Дно удубљења је испуњено кречњачком дробином различите крупноће. Унутар њих пронађене су кости.

5. Пролаз наде је дугачак 2 m. Спаја Главни ходник и Ниску дворану. Прокопан је 28. августа 1973. Године, а назив је добио по нади спелеолога да ће након проширивања овог пролаза пронаћи непознату дворану што се и обистинило отварањем пролаза у Ниску дворану. Пролаз наде је проширен експлозивом до ширине 40 cm и висине 60 cm. Пролаз је још више проширен и затворен металном капијом како би се очувала микроклима у читавом новооткривеном делу Потпећке пећине.

6. Ниска дворана је дугачка 21,5 m, широка 10 m, а висина ретко где прелази 0,5 m. Ово нису праве димензије дворане пошто јој је дно засуто скоро до таванице наносима пресахле пећинске реке. Део глиновитог материјала доспео је са таванице из једног тунела високог око 10 m који је вероватно повезан са неком вртачом на површини.

Испод тунела налази се купа глиновитог материјала висока од 1,5 до 2 m у којој је откривено доста животињских костију. Ниска дворана је богата сталактитима.

7. Минерски пролаз спаја Ниску дворану са Галеријом младих истраживача. Пробијен је 18. јануара 1977. године минирањем. Дугачак је 1,5 m, широк 0,4 m и висок 0,6 m. Дужина читавог ниског сужења од Ниске дворане до Галерије младих истраживача износила је 8 m.

8. Галерија младих истраживача је дугачка 54 m. Детаљно је истражена 3. фебруара 1977. године, а назив је добила као успомену на чланове групе Младих истраживача из Ваљева и Ужица.

Проласком кроз Минерски пролаз прво се улази у Цвијићеву дворану. Дворана је широка око 15 m, а висока 7-8 m. Састоји се од два нивоа: нижег, наплављеног глиновитим наносом и вишег стрмо нагнутог балкона (ширине око 4 m). Дворана је богата сталактитима и сталагмитима различите дужине. Њени облици спелеолошког накита изграђени су од искрицавог калцита.

На балконском делу дворане истиче се сталагмитска композиција **Јован Цвијић и спелеолози** - група се састоји од једног оштроивичног сталагмита, правоугаоног пресека, високог 3-4 m и читавог низа малих сталагмита који га окружују. У оквиру ове композиције

једна група сталагмита - спелеолога добила је назив **Чича и синовци** као успомена на Р. Лазаревића и младе спелеологе.

На поду Велике дворане у нижем нивоу истичу се сталагмити: **Самац** (висина 1 m), **Кошница** (0,7 m) и група сталагмита **Чика Љуба и мачке** - посвећени Љубу Тодоровићу из Потпећа, великом пријатељу спелеолога.

Цвијићева дворана скоро је у потпуности одвојена накитом од осталог дела Галерије младих истраживача и то највише једним масивним стубом под називом **Калем**. Стуб је огромни сталагмит чији је базни пречних 2 m, а висина 0,75 m, окружен сталактитима дужине 0,5 m са којима је срастао. Дебљина стуба на месту спајања је 0,5 m, а затим се шири према поду и таваници по чему је и добио назив.

Иза калема улази се у проширење богато танким сталактитима - цевчицама које је добило назив **Сала макарона**. Из ове Сале води један низак пролаз према северу. Пошто и из Цвијићеве дворане постоји сличан канал усмерен ка Ниској дворани сматра се да је овде постојала велика дворана која је наносом издељена на више ниских дворана очуваних на местима где је таваница била велика.

Након Сале макарона пећински канал је сачувао ерозивне облике, а затим богат накитом. Овде се издваја стуб који је добио назив **Палма у саксији**. Пречник саксије износи 0,6 m висине 0,5 m, а сталактитски део стуба - палма - је дугачак 2 m, а широк под таваницом 1,45 m. недалеко од Палме постоји други сталактит, дуг 1,9 m чији је врх удаљен од пода 0,2 m и зове се **Обешена овца**. Са десне стране Галерије налази се ребрасти салив чија је дужина поред зида 2,4 m, висина 3 m и дебљина 1,6 m. Дно му је потопљено у глину која је склоњена ради истраживања даљег тока пећине.

9. Пролаз слепих мишева спаја Галерију младих истраживача са Дрежничким путем. Дугачак је 8 m, а пробијен је ручним алатом и минирањем 27. новембра 1977. године и 4. фебруара 1978. године.

10. Дрежнички пут почиње од Пролаза слепих мишева и иде до краја истраженог дела пећине. Дугачак је укупно 124 m, широк од 3 до 4 m, и висок од 2 до 5 m.

Канал је богат пећинским накитом. То је део пећинског канала испод таванице док је нижи део засут релним наносом чија дебљина није мања од 10 до 15 m. Завршни слој је масна, пластична глина. На појединим потезима због количине накита пећински канал је пробијен. Највише има сталактита (пре свега макарона, који покривају већи део таванице), а ту је и зидни накит. Подни накит је формиран на глиновитој подлози.

Од посебних облика истичу се:

- **Дон Кихот** - пећински стуб висок 3,5 m. Једна страна му је бела, а друга окер. Подсећа на људску фигуру и то пре свега на Сервантесовог Дон Кихота.

- **Невестински вео** - драперија, снежно бела и провидна, дугачка 1,45 m. Врх јој је удаљен 2,5 cm од врха сталагмита високог 0,85 m.

- **Споменик** - драперијски стуб, висок 3,2 m који се шири према таваници. Дебљина му је око 10 cm.

Дрежнички пут се завршава котластим удубљењем - понором у глини који је примао воду из два узана бочна канала. Иза понора преко једног сужења улази се у мало проширење, пречника 3 m.

Укупна дужина Главне пећине са Хангаром (који припада обема фазама) износи 473,5 m. На познати део пећине отпада 255 m, а на новооткривени 218,5 m.

1.2.2. Доња пећина

Под Доњом пећином подразумевају се стални или периодични активни канали Потпећке пећине. Почињу на дну Хангара, који је заједнички за оба нивоа.

Хангар (дно) и Доња пећина су још геоморфолошки активни што значи да се и даље изграђују комбинацијом флувијалне и крашке ерозије. Нарочито је динамична промена корита Петнице, на делу кроз Хангар и низводно.

11. Језерски канал - почиње на крају Хангара и скреће удесно под правим углом у односу на Хангар. Дугачак је 50 m, док му се ширина и висина крећу од 3 до 5 m. Канал се завршава језером дугачким око 15 m у чијем се врху налази врело, а на средини понор. Како понор нема довољни капацитет, више воде тече читавом дужином Језерског канала и под именом Петница истиче из пећине и тече према Ђетињи.

12. Висећи канал се налази изнад језера. У њега се улази преко одсека високог 2,5 m. То је улазни канал дужине 32 m.

Укупна дужина Доње пећине износи 82 m. Укупна дужина Потпећке пећине износи 555,5 m, а укупна површина 3.562 m².

1.2.3. Бигрена тераса

На око 80 m испред улаза у пећину простире се бигрена тераса у облику лепезе (полупречник 300 m и 1/5 кружног лука). Дебљина бигра расте идући даље током Петнице и достиже 32 m. Ове наслаге бигра су пресечене долинама Петнице и Доловског потока (улива се у Ђетињу).

Речна корита су усечена 3-5 m све до Великог водопада, а даље у виду више степеничастих водопада различите висине. Велики водопад је висок 6-7 m, корито и долина Петнице се шире до 20 m, а дубина је од 10 до 20 m.

Слап висок 2 m налази се 20 m низводније, а после 80-100 m јавља се Мали водопад висок 4 m. Он се налази на челу бигрене терасе и остатак је првобитног водопада високог преко 30 m који је постојао за време фазе депоновања бигра тј. пре почетка усецања Петнице у бигар.

Бигар се данас таложи око водопада и слапова, а нарочито око вештачких каскада, око воденица. Депоновање бигра је знатно слабије од његовог разарања тако да је стално присутно усецање корита и спуштање уздужног профила.

Бигрене наслаге су формиране у млађем плеистоцену, вероватно у хладнијим периодима тј. при другим климатским условима

1.3. Хидролошке карактеристике

Према морфолошкој еволуцији у Потпећкој пећини се разликују три групе канала: фосилни (Горња пећина), периодски активни (део Доње пећине) и стално активни (нови подземни ток).

Горња пећина је сува - то је фосилни облик речне крашке ерозије. Према Цвијевићевој класификацији налази се у сувој хидролошкој зони. У њој се јавља само вода капавица у малој количини тако да нигде не ствара бигрена језерца. Водом капавицом је богатији новопрокопани део пећине о чему сведоче многобројни сталактити и стубови формиран на глиненој подлози. Око њих се формирају многобројне бигрене или калцитне кадице

испуњене водом. У старом делу пећине постоји неколико чанкова који се повремено испуњавају водом.

У Доњој пећини врело Петнице је представљено језерцетом. При великим дотицањима воде језеро се прелива формирајући ток који отиче дном канала Доње пећине - Хангаром. При смањеним дотицањима ток Петнице престаје да функционише. На дну језера налази се понор којим вода отиче подземним путем до извора испред пећинског улаза. Први извор (Велики бент) налази се око 40 метара низводно од пећине, са десне стране Петнице на благој падини од стеновите дробине. Други извор (Мали бент) је 20 метара низводно на левој обали Петнице. Хидролошка веза извора са језером је доказана бојењем воде у језеру уранином (Р. Лазаревић, 1981. године). Обојена вода се у Великом бенту појавила након 50 минута, а у Малом бенту након 60 минута. Бојењем је доказано и порекло воде у пећини. Бојењем воде у Дрежничкој ували која понире у Сурдупу, доказана је веза и брзина циркулације воде. Укупна количина воде која истиче из пећине (посматрања 1977. и 1979. године) је у распону од 110 до 580 l/s. Минимални протицај износи 50 l/s. Мали бент има постојан режим истицања (око 3 l/s), док је Велики бент подложен осцилацијама издашности (у распону од 50 до 220 l/s).

1.4. Климатске карактеристике

У подножју Дрежничке градине годишње падне око 900 mm кише и снега. Према климатолошкој станици у Ужицу, максимум падавина се јавља у јуну, а минимум у фебруару.

Према истој станици, средња годишња температура ваздуха је 9,5°C. Максимална температура јавља се у јулу, а минимална у јануару. Због непостојања новијих климатолошких података везаних конкретно за Потпећку пећину, користе се подаци утврђени за време истраживања 1972. године (4-11. мај).

На крају Горњег ходника температура је износила 8,8-9,0 °C, на крају Ходника са кацом је била 9,0 °C, док је температура напољу била 25°C (у 14:00 часова). На истим тачкама релативна влажност ваздуха је била 94-96%, док је напољу у јутарњима часовима била 95%, а у поподневним 25%.

На улазу у пећину температура је за неколико степени била виша него у Горњем ходнику и у Ходнику са кацом, док је влажност ваздуха увек била висока, али нижа него на претходним местима. Кретала се око 82%.

Ваздушни притисак у Горњем ходнику и Ходнику са кацом варирао је између 720 -721,5 mb, а напољу 725 -775 mb.

За време истраживања (5. фебруара 1977. године) у Галерији младих истраживача температура је износила 10⁰-10,2°C, док је релативна влажност ваздуха на свим тачкама била 100%.

1.5. Створене вредности

Село Потпеће је насеље у Србији на територији града Ужице у Златиборском округу. Према попису из 2011. било је 483 становника. У насељу Потпеће живи 425 пунолетних становника, а просечна старост становништва износи 42,1 година (40,1 код мушкараца и 44,1 код жена). У насељу има 161 домаћинство, а просечан број чланова по домаћинству је 3,18. Ово насеље

је великим делом насељено Србима (према попису из 2002. године), а у последња три пописа, примећен је пад у броју становника.

Основна делатност у селу Потпеће је пољопривреда и то повртарство, воћарство нешто мање је заступљено ратарство и сточарство. Заступљен је традиционални вид сваштарске пољопривреде за своје потребе. Последњу деценију видљн је пораст засада малина и боровница.

Река Петница настаје из врела испред саме Потпећке пећине. Од јесени до почетка лета активно је још једно врело, односно водени ток који истиче из саме пећине, Доњег дела пећине који је језерског типа, када је виши водостај у њему. Дуж воденог тока Петнице, до њеног уливања у реку Ћетињу, налази се више рибњака са калифорнијском пастрмком, као и три рибља ресторана. На Петници се налази пар живописних водопада као и више старих воденица поточара од којих су неке у фунцкији и данас.

На село Потпећ се наслања село Злакуса, препознатљиво по старом грнчарском занату. Карактеристика злакушке грнчарије је та што се овде ради о техници старој више од четири века, на спором, ручном колу и печењем на отвореној ватри што је јединствен случај на ширим балканским просторима.

Још 2007. године уз константно одржавање, маркиране су кружне пешачке стазе у укупној дужини од 60 км које пролазе кроз атаре села Злакуса, Потпећ, Дрежник, Рупељево и Роге ... Маркиране пешачке стазе су пренете и на планинарско-туристичку карту „Терзића авлија са околином“.

Села Злакуса и Потпећ по генералном урбанистичком плану обележе као источна туристичка регија територије Града Ужица. У селима су активан невладин сектор – Удружење грнчара Злакуса, Удружења жена села Потпећ и Злакуса. Села су препознатљива и по одржавању низа међународних, регионалних и локалних манифестација која негују културу и традицију локалних заједница.

2. Оцена стања животне средине заштићеног подручја

Оцена стања животне средине на подручју Споменика природе „Потпећка пећина“, дата је на основу планова заштите и унапређења животне средине и резултата мониторинга елемената животне средине рађених на заштићеном подручју.

Према Плану квалитета ваздуха града Ужица заштићено подручје налази се изван зоне повећаног загађења ваздуха.

Мерење нивоа буке у животној средини на заштићеном подручју рађено је у три интервала, дан, вече и ноћ. Ни у једном мерном интервалу није било прекорачења дозвољених вредности.

Негативан утицај људске активности у заштићеном подручју огледа се кроз оптерећење подземних и површинских вода. Испитивања квалитета површинских вода на територији града Ужица рађена су на основу Правилника о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода ("Сл.гласник РС" бр. 74/2011) и Уредбе о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање ("Сл. гласник РС" бр. 50/2012). Испитивањем узорка воде реке Петнице узетог код ресторана "Воденичар", испод Потпећке пећине, утврђено је да је ово водоток четврте класе- водоток слабог еколошког статуса. Испитивања хемијске исправности воде са јавних чесама рађена у складу са Правилником о хигијенској исправности воде за пиће ("Сл. лист СРЈ" 42/98, 44/99 и "Сл. гласник РС" 28/19) показала су да је јавна чесма испод Потпећке пећине неисправна са бактериолошког аспекта, услед присуства колиформних бактерија фекалног порекла и стрептокока фекалног порекла.

У циљу унапређења управљања отпадом у заштићеном подручју потребно је увођење примарне селекције, како би се отпад селектовао на месту настанка, а посебну пажњу посветити одвојеном сакупљању отпада насталог као последица рада рибњака и угоститељских објеката у овом подручју.

3. Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја

На подручју Споменика природе „Потпећка пећина“, констатоване су активности и процеси који представљају фактор угрожавања њеног опстанка.

Фактори угрожавања:

- ~ корисници и власници природних и створених вредности на подручју Споменика природе „Потпећка пећина“, као и посетиоци могу бити фактор угрожавања, ако у својим активностима не поштују прописане режиме заштите, мере забране и начин коришћења;
- ~ вршење било каквих активности којима се могу нарушити естетске и амбијенталне вредности;
- ~ спровођење било каквих активности које нису у складу са наменом простора;
- ~ заустављање и паркирање возила испред улаза у заштићено природно добро;
- ~ депоновање смећа /органског и не органског/, земље, свих врста отпадних материја, грађевинског материјала и било чега што може да умањи функционална својства заштићеног природног добра;
- ~ паљење и ложење ватре;
- ~ загађивање корита реке Петнице;
- ~ радови који могу да угрозе основни концепт Споменика природе „Потпећка пећина“
- ~ других активности који могу имати значајан неповољан утицај на природне и друге вредности;
- ~ недостатак средстава за финансирање мера уређења, одржавања, неге и заштите;
- ~ могуће угрожавања безбедности посетилаца услед изостанка мера заштите;
- ~ неадекватно и неправовремено спровођење мера неге и заштите.

О свим активностима и променама које могу представљати фактор угрожавања заштићеног подручја редовно ће се обавештавати Завод за заштиту природе Србије

4. Дугорочни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја

Потпећка пећина је стављена под заштиту као интересан подземни облик краса, са највећим улазним отвором у Србији (у облику потковице) високим 50 м на кречњачкој литици високој 72 м. Истражена и уређена дужина за посетиоце је 555 м. Улазно – силазна стаза има преко 700 степеника.

Потпећка пећина је на подручју Ужице, односно катастарске општине Потпећ и обухвата површину 19,60 ха и то:

- у приватном власништву 13,34 ха,
- у државној својини 6,14 ха,
- у друштвеној својини 0,12 ха.

На простору Потпећке пећине установљава се режим заштите II степена (значајно природно добро од регионалног значаја) а у складу са Закона о заштити природе, спроводиће се све мере заштите, поред чега ће се утврђивати и ограничено и строго контролисано коришћење природног богатства док се активности у простору могу вршити у мери која омогућава унапређење стања и презентацију природног добра без последица по његове примарне вредности.

Заштита Потпећке пећине спроводи се према Одлуци о заштити споменика природе Потпећка пећина, бр. 633 – 2/96 СО Ужице из 1977. године (Сл. лист општине Ужице бр. 6/97).

Главни циљеви заштите и развоја Споменика природе Потпећка пећина су трајно очување основних вредности пећине уз отклањање свих негативности, уређење и одржавање заштићеног простора тако да он постане висококвалитетан и естетски уређен, кроз реализацију планираних активности, а поред тога и обезбеђење културних, рекреативних, угоститељских и рецептивних садржаја а све у циљу повећања могућности туристичког, образовно – васпитног и научног коришћења Потпећке пећине уз постизање успешног економског ефекта.

Општи услови спровођења заштите и развоја одређени су чињеницом да је Споменик природе „Потпећка пећина“ природно добро са пећином која је уређена за масовни туризам и контролисаном посетом, да располаже повољним просторним могућностима са становишта услова за обезбеђивање вишеструких функција ове пећине.

Основни критеријуми за избор програмских задатака тока спровођења Плана управљања за период 2021 – 2030. године су превасходно висок степен обезбеђености потребе пажљивог чувања и одржавања Потпећке пећине у циљу што успешнијег одрживог развоја заштићеног подручја. Такав развој подразумева активности и контролисану, строго наменску изградњу на заштићеном простору који ће утицати и на оживљавање окружења и стварања једног новог атрактивног подручја од интереса за целу локалну заједницу.

Концепт заштите базира се на очувању овог објекта геонаслеђа кроз спровођење предвиђеног режима заштите II степена, као и извесно унапређење и одрживо коришћење овог природног добра које кроз презентацију, популаризацију и одрживо коришћење има свој пуни смисао и основу заштите.

Концепт заштите Споменика природе „Потпећка пећина“ заснива се на:

- Очување и унапређење укупних природних вредности и ресурса;
- ~ Заштити пећине као објекта геонаслеђа
- ~ Усклађеној заштити и коришћењу заштићеног подручја и непосредне околине;
- ~ Даљем истраживању и вредновању подручја;
- ~ Обезбеђење услова за реализацију научних истраживања природних и културно-историјских вредности и њихово спровођење;
- ~ Обезбеђење услова за реализацију активности на одрживом коришћењу и развоју;
- ~ Јачању сарадње са локалним становништвом, невладиним организацијама и другим
- ~ установама и организацијама које се баве заштитом.

4.1. Смернице за унапређење Споменика природе „Потпећка пећина“

Сарадња са надлежним институцијама РС, Заводом за заштиту природе Србије, локалном самоуправом у реализацији активности и пројеката на унапређењу укупних природних вредности и очувању заштићеног природног добра Споменика природе “Потпећка пећина”.

Сарадњу са локалном самоуправом у циљу унапређења сакупљања и одвожења комуналног отпада као и изградње, реконструкције и одржавања инфраструктуре;

Сарадњу са локалним становништвом, корисницима простора, невладиним организацијама, са циљем усклађивања активности са заштитом и унапређењем подручја и подршке локалном развоју, промоцији локалних производа и услуга;

Подизање свести локалног становништва о вредностима заштићеног природног добра Споменика природе “Потпећка пећина”, потребама заштите и одрживог развоја;

Усклађивање потреба локалне заједнице, са заштитом и унапређењем стања заштићеног подручја, у циљу очувања основних вредности Споменика природе.

4.2. Смернице за одрживи развој Споменика природе „Потпећка пећина“

Унапређењем заштићеног подручја ствара се и могућност развоја локалне средине. Могуће смернице одрживог развоја су:

- ~ Развој специфичних облика туризма – малих организованих група;
- ~ Унапређење руралног туризма са добрим потенцијалима за ову делатност у смислу очуване природе, културне и етнолошке баштине;
- ~ Унапређење целокупне инфра и супраструктуре у локалној заједници у циљу побољшања квалитета живота локалног становништва, туриста и одрживог развоја;
- ~ Коришћење природног добра као полигона за комплексна научна истраживања, а у овом правцу и као објекта погодног за извесне видове едукације;
- ~ Уређење простора за образовно-едукативне и спортско-рекреативне активности;

Рад на унапређењу промоције пећинског система, села Потпећ и Злакуса, као већ препознатљиве туристичке дестинације кроз израду брошура, памфлета, кратких едукативних садржаја или стручних текстова, научних радова, студија и друго.

5. Анализа и оцена услова за остварење тих циљева

План управљања Споменика природе "Потпећка пећина" конципиран је и програмски разрађен у складу са Законом о заштити природе и Одлуком општине Ужице о заштити Потпећке пећине. Доношењем Плана управљања, усаглашеним са законским прописима и пратећим актима, као и са осталим плановима и програмима везаним за ово заштићено подручје, стварају се основни услови за остваривање планираних циљева заштите и развоја заштићеног подручја.

План управљања реализује се кроз Годишње програме управљања. Програм управљања ће садржати задатке и послове који се предвиђају за реализацију у текућој години, динамику њиховог извршавања и висину потребних средстава, као и обезбеђење ових средстава.

За остваривање свих дугорочних циљева морају се створити претпоставке и обезбедити услови што подразумева:

- ~ Доношење и имплементација планске и програмске документације (Годишњи програм управљања, План управљања, Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби, Извештај о остваривању програма управљања);
- ~ Организацно, кадровско и техничко опремање управљача у сврху испуњења дугорочних циљева;
- ~ Учешће и подршка локалне самоуправе и локалног становништва у реализацији циљева;
- ~ Обележавање заштићеног подручја у складу са Правилником о обележавању заштићеног подручја („Службени гласник РС“, бр. 30/92, 24/94 и 19/96);
- ~ Успостављање и развој научних, истраживачких, едукативних и културно-просветних активности;
- ~ Обезбеђење финансијских средстава и законских инструмената за реализацију дугорочних циљева (Управљач финансијска средства обезбеђује из сопствених средстава, средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе, средстава обезбеђених из пројеката код ресорног министарства и фондова за заштиту животне средине и других донатора.

Управљач ће посебну пажњу усмерити на развијање квалитетне и ефикасне сарадње са локалном самоуправом, невладиним организацијама и другим установама и организацијама, јер се једино заједничким деловањем на заштити и развоју заштићеног природног добра Споменика природе "Потпећка пећина" може реализовати одрживи развој целокупне заједнице.

6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности

У складу са утврђеним циљевима, планиране су следеће активности и мере:

- ~ Активности на реализацији ревизије „Главног архитектонско – грађевинског пројекта“ адаптације приступних стаза , у циљу фазног имплементирања.
- ~ Санација шиљасте стене - У циљу санације шиљасте стене израдиће се и извести пројекат континуираног праћења природних фактора који утичу на оштећења која могу довести до обрушавања стене. Извршиће се преглед и могућности најбољег начина за учвршћење - симбола пећине шиљасте стене која се налази на излазу из Горње пећине;
- ~ Израда планова заштите и безбедности у сарадњи с надлежним институцијама;
- ~ Израда Плана детаљне регулације у сарадњи са надлежним органима града Ужица;
- ~ Заштита пећинског накита - Осветљење и целокупна инсталациона мрежа је замењена ЛЕД расветом у 2019. години и испуњава услове којима се омогућава несметан рад и функционисање Споменика природе „Потпећка пећина“. У циљу обезбеђења несметаног функционисања унутрашње расвете, вршиће се замена инсталација и одклањање кварова уколико дође до оштећења;
- ~ Проширење и уређење и асфалтирање паркинг простора са леве стране прилазног пута, који је на простору заштићеног природног добра Потпећка пећина;
- ~ Уређење, обележавање нових планинарско – пешачких стаза, пењачких стаза у сарадњи са специјализованим удружењима као и њихово редовно и одржавање и чишћење;
- ~ Праћење стања заштићеног природног добра кроз мониторинг елемената животне средине – као део мониторинга који спроводи град Ужице у оквиру Програма заштите и унапређења животне средине;
- ~ Обележавање границе Споменика природе и постављање табле у складу с Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС”, бр. 30/92, 24/94 и 19/96);
- ~ Постављање нове и одржавање постојеће туристичке сигнализације на територији села Потпећ, Злакуса;
- ~ Постављање нових информативних табли, едукативних паноа и одржавање постојећих;
- ~ Постављање и уређење нових и одржавање постојећих одморишта;
- ~ Редовно чишћење и одржавање стаза и унутрашњости пећине;
- ~ Промоција заштићеног природног добра Споменика природе „Потпећка пећина“.

7. Приоритетни задаци научно-истраживачког и образовног рада

Ради обезбеђења научно – истраживачких и образовних функција Споменик природе Потпећка пећина на овом заштићеном природном добру планирају се следеће активности:

7.1. Спелеолошка и археолошка истраживања

Спелеолошка истраживања која би се вршила у Потпећкој пећини заснивала би се пре свега на деље истраживање неистраженог дела Горње и Доње пећине.

Археолошка истраживања која би се спроводила у даљем периоду су свакако мултидисциплинарна. Скуп добијених података из различитих научних дисциплина, омогућио би да се изврши реконструкција природног окружења преисторијских заједница и њихових односа према околини.

С друге стране, велико присуство плеистоценске фауне наводи на закључак да је Потпећка пећина значајан палеонтолошки локалитет.

У циљу горе наведених испитивања, урађен је пројекат 2000. године од стране Археолошке збирке Филозофског факултета. У наредном периоду планира се сарадња са аутором овог пројекта и стручним сарадницима, који би у догледном периоду могли да почну са истраживањима. Овим пројектом је предвиђено да теренска истраживања трају пет година, с тим што би радови на терену у једној сезони трајали 30 до 60 дана.

После свих спроведених теренских истраживања радило би се на обради документације и налаза и на припреми монографије.

7.2. Обезбеђивање образовних функција

Школске екскурзије, спелеолошке и археолошке секције ће се искористити за упознавање са геоморфолошким и хидрографским феноменима краса који су истражени и изражени у оквиру заштићеног Споменика природе „Потпећка пећина“ и шире околине, са динамиком и механизмима процеса који су условили стварање ових феномена.

8. Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора

Развој и уређење, подразумева како сталне текуће активности у пећини и на заштићеном простору, тако и повремене посебно планиране задатке и радове. Све планиране активности ће се реализовати у циљу одрживог коришћења и унапређа природних вредности Споменика природе „Потпећка пећина“.

Планом управљања се предвиђа израда Плана детаљне регулације у сарадњи са надлежним органима града Ужица. ГУП града Ужица ће дати услове и смернице заштите и развоја заштићеног природног добра Потпећка пећина. По усвајању ГУП може се приступити изради Плана детаљне регулације за предметно подручје;

У плану управљања Потпећке пећине предвиђа се редовно сређивање (физичко уклањање растиња и корова) око тока Петнице од Потпећке пећине до Великог водопада. Комунални отпад ће се и у будућем периоду сакупљати у одговарајућим контејнерима 1,1 м³. Сво сакупљање отпада обављаће се у сарадњи са ЈП и МЗ. Поред тога планира се и додатно постављање и замена оштећених канти / уколико до тога дође/за отпад око пећине и на целом простору заштићеног природног добра;

Континуирано праћење и истраживање постојећих и потенцијалних загађивача тла и водотокова са превентивним и интервентним мерама заштите подземних и пећинских водотокова као водног ресурса. Ограничавање свих активности у широј зони заштићеног природног добра које могу утицати на загађење пећинског система као и праћење стања пећинског система и заштите у циљу очувања;

Управљање заштићеним подручјем на начин којим се омогућава да се у потпуности спроведу прописане мере и активности заштите (режим заштите) у циљу очувања и унапређења заштићеног подручја;

Обележавању Споменика природе у складу са Правилником о обележавању заштићених природних добара („Службени гласник РС“, бр. 30/92, 24/94 и 19/96), а то подразумева обележавање граница, постављање табли о заштити;

Спречавању активности које могу нарушити вредности заштићеног подручја, а у случају насталих промена које могу уништити или нарушити основну вредност заштићеног подручја обавестити Завод за заштиту природе Србије;

Спровођење мера уређења у заштићеном простору - Планом управљања планира се израда пројекта у сарадњи са локалном самоуправом - хортикултурног уређења који ће обухватити радове на формирању украсног и заштитног зеленила на површинама око објеката и на слободним, јавним површинама, уклањање коровског растиња по стенама око пећине које би могло довести до обрушавања, негу шумског и жбунастог растиња на свим јавним површинама као и стимулацију власника приватних земљишта за адекватно хортикултурно уређење простора;

Праћење стања заштићеног природног добра кроз мониторинг елемената животне средине – као део мониторинга који спроводи град Ужице у оквиру Програма заштите и унапређења животне средине;

Развој различитих облика туризма /руралног, излетничког, активног одмора, туризам специјалних интереса/ у сарадњи са локалном заједницом, туристичким агенцијама и невладиним сектором;

Сарадња са свим релевантним институцијама на свим нивоима;

Посебни пројекти и програми, заштићеног природног добра, могу се реализовати уз претходну сагласност Завода за заштиту природе Србије.

Туристичка организација Ужица је једна од оснивача „Националне асоцијације управљача туристичких спелеолошких објеката Србије“ (НАУТСОС) чији су циљеви: побољшање заштите спелеолошких објеката; побољшање безбедности посетилаца, водича и запослених у овим објектима; едукација запослених у организацијама управљача и пружање стручне и друге подршке даљим истраживањима и унапређењу спелеолошких објеката; унапређење и промоција културно-туристичке понуде ових објеката...

9. Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта

Развој и уређење, подразумева како сталне текуће активности у пећини и на заштићеном простору, тако и повремене посебно планиране задатке и радове. Све планиране активности ће се реализовати у праву високог степена заштите подручја. У сарадњи са градском управом града Ужица и надлежним секторима дефинисане су врсте документа која спречавају сва евентуална нарушавања заштићеног простора

На простору Потпећке пећине установљава се режим заштите II степена којим је забрањено:

1. грађење стамбених, викенд објеката и објеката за потребе сточарске и индустријске производње, осим стамбених и пратећих економских објеката у оквиру садашњих грађевинских парцела постојћих пољопривредних домаћинстава;
2. извођење земљаних, шумарских, грађевинских, водопривредних и других радова који могу изазвати оштећење пећине и њеног улаза;
3. улажење у пећину ван утврђеног реда и без пратње као и извођење радова и активности у пећини и на заштитном простору који могу непосредно деловати на геоморфолошка, хидролошка и микроклиматска обележја пећине.

Поред тога у донетом Правилнику о раду водичке службе посетиоцима се при обиласку указује да је најстрожије забрањено приликом обиласка:

- улазак без водича,
- кретање ван пешачке стазе,
- увођење животиња,
- ломљење и додиривање пећинског накита,
- снимање и фотографисање без предходне сагласности,
- бацање смећа,
- уништавање флоре и фауне и
- уношење хране, конзумирање алкохола и цигарета приликом обиласка.

Заштита и развој Потпећке пећине спроводи се према програму заштите и развоја (просторни и урбанистички планови, шумске, пољопривредне и друге основе и програми заштите и развоја).

Активности усмерене на планским наменама и режимима коришћења земљишта управљач реализује у сарадњи са локалном самоуправом у чијој су надлежности активности из ове области. Поред тога активности ће делом бити усмерене на унапређење и заштиту земљишта, осмишљавањем програма обуке ради стимулације традиционалне и органске пољопривреде коју ће управљач реализовати у сарадњи са локалном самоуправом, развојном агенцијом, невладиним организацијама и становништвом.

Основни дугорочни циљ у области заштите и коришћења пољопривредног земљишта јесте очување и унапређење услова за одрживи развој пољопривреде, према агроколошким капацитетима простора и економским интересима локалног становништва, а све у складу са постепеним остваривањем сталног побољшања материјалног положаја пољопривредног становништва и унапређивањем стандарда и квалитета живљења на селу како би се сеоска популација задржала и повећала, економски, културно и социјално ојачала и образовала.

10. Активности на промоцији вредности заштићеног подручја

Послови везани за промоцију, информисање, популаризацију и маркетинг обављаће се у оквиру свих активности које представљају основну делатност Туристичке организације Ужица.

Споменик природе Потпећка пећина, село Потпећ и Злакуса, заузима значајно место у целокупној туристичкој понуди града Ужица, као већ препознатљива туристичка дестинација.

Управљач Потпећке пећине обезбеђује стручну и адекватно опремљену водичку службу. У циљу пружања што потпунијих информација о Споменику природе „Потпећка пећина“ припремљени су програми рада водичке службе који су прилагођени различитим узрастима и профилима посетилаца.

Савременим дизајном и одговарајућим садржајем промотивни материјал (флајери, карте, водичи, постери, проспекти, разгледнице) доприносе афирмацији подручја и адекватној информисаности заинтересованих туриста, организација и појединаца.

Унапређење и редовно ажурирање веб сајта (са изводима текстова на енглеском језику) биће један од већ коришћених видова промоције Споменика природе “Потпећка пећина”.

Објављивање текстова у дневним листовима, популарним часописима, стручној литератури, значајно ће допринети промоцији вредности Споменика природе “Потпећка пећина”. Тематским филмом, квалитетним ТВ емисијама и кратким спотовима који би се емитовали на националним, регионалним и локалним ТВ станицама, доприноси већој популаризацији Споменика природе “Потпећка пећина”.

Полазећи од основних принципа одрживог туризма, управљач ће радити на осмишљавању и развоју програма који ће допринети заштити и унапређењу природних и културних вредности подручја на трајној основи, а уважавајући специфичности и промовишући вредности Споменика природе “Потпећка пећина”. Програми ће имати за циљ афирмацију, популаризацију заштићених природних добара и активностима у њима а у сарадњи са локалном заједницом и удружењима. Програм ће бити обједињен са програмом развоја руралног туризма у селу Потпећ и Злакуса, као јединствене туристичке дестинације.

У циљу адекватног обележавања на магистралном и локалним путевима, целокупна већ постављена туристичка сигнализација, биће мењана уколико дође до њеног оштећења.

Планом се такође предвиђа замена информативне табле на којој су све битне информације везане за овај споменик природе и његову околину, уколико дође до њиховог оштећења или дотрајалости.

У самој пећини се такође планира замена постављених инфо паноа на стазама у ходницима Споменика природе “Потпећка пећина” са подацима о спелеолошким и археолошким одликама локалитета, уколико дође до њиховог оштећења.

11. Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности

Законом о заштити природе дефинисане су обавезе Управљача по питању документације коју мора да уради за заштићено подручје, а то је:

- План управљања заштићеним подручјем;
- Годишњи програм управљања заштићеним подручјем;
- Извештај о остваривању програма управљања заштићеним подручјем;
- Правилник о унутршњем реду и чуварској служби.

Остала документација везана за научно-истраживачки рад и друге активности планиране Планом управљања биће урађена уколико постоји интересовање научних и других организација у складу са условима Завода за заштиту природе Србије.

12. Облици сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности

Стимулисање традиционалне пољопривредне производње и подстицање органске пољопривреде ради повећања тржишне конкурентности локалних пољопривредних производа, промовисање руралног и агротуризма туризма, обнова и поновни рад сеоских воденица на Петници, других старих заната, кроз адекватну, добро осмишљену обуку, биће начин за успостављање дугорчних партнерских односа локалне самоуправе, управљача са локалним становништвом.

Усклађивање интереса различитих корисника, јавних предузећа, установа, локалног становништва и посетилаца базирано на принципима одрживог развоја, је један од основних приоритета стараоца. У циљу остваривања интереса свих заинтересованих органа, организација и јавности, у наредном периоду у сарадњи с надлежним органима града Ужица и у складу са законима, приступаће се израдама студија утицаја на животну средину.

13. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене

Активност, мера	Планирана динамика реализације	Субјекти реализације	Оцена успешности
Активности на реализацији ревизије „Главног архитектонско – грађевинског пројекта“ адаптације приступних стаза , у циљу фазног имплементирања.	2021-2030	Туристичка организација Ужица, Град Ужице, Рударско -голошки факултет, Завод за заштиту природе Србије, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, Министарство заштите животне средине.	Унапређено стање заштићеног природног добра споменика природе “Потпећка пећина” и адаптиране приступне стазе Потпећке пећине.
Санација шиљасте стене	2021 - 2030	Туристичка организација Ужица, Град Ужице, Рударско -голошки факултет, Завод за заштиту природе Србије.	Унапређена заштита и санирана шиљаста стена - очуван симбол пећине.
Израда планова заштите и безбедности у оквиру заштићеног подручја Споменика природе “Потпећка пећина“ у сарадњи с надлежним инситуцијама	2021-2023	Туристичка организација Ужица, Град Ужице, Надлежне институције, Завод за заштиту природе Србије.	Израђени планови заштите и безбедности у оквиру заштићеног подручја Споменика природе “Потпећка пећина“
Израда Плана детаљне регулације у сарадњи са надлежним органима града Ужица	2021-2022	Туристичка организација Ужица, Град Ужице	Одређене намене земљишта и елементи регулације за заштићено подручје Споменика природе „Потпећка пећина“
Заштита пећинског накита - У циљу обезбеђења несметаног функционисања унутрашње расвете, вршиће се замена инсталација и одклањање кварова уколико дође до оштећења	2021-2030	Туристичка организација Ужица, Град Ужице	Обезбеђено несметаног функционисања унутрашње расвете
Проширење, уређење и асфалтирање паркинг простора са леве стране прилазног пута, који је на простору Споменика природе „Потпећка пећина”	2021-2028	Туристичка организација Ужица. Град Ужице, Завод за заштиту природе Србије	Обезбеђен асфалтиран паркинг простор у оквиру заштићеног природног добра Споменика природе „Потпећка пећина”
Уређење, обележавање нових планинарско – пешачких стаза, пењачких стаза у сарадњи са специјализованим удружењима као и њихово редовно и одржавање и чишћење	2021-2030	Туристичка организација Ужица, Град Ужице, Специјализована удружења, Министарство трговине, туризма и телекомуникација	Унапређење услова за туризам специјалних интереса - активни одмор

Активност, мера	Планирана динамика реализације	Субјекти реализације	Оцена успешности
Праћење стања заштићеног природног добра кроз мониторинг елемената животне средине – као део мониторинга који спроводи град Ужице у оквиру Програма заштите и унапређења животне средине	2021-2030	Град Ужице	Повећан степен заштите и унапређења животне средине
Обележавање границе Споменика природе и постављање табле у складу с Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС”, бр. 30/92, 24/94 и 19/96);	2021-2024	Туристичка организација Ужица, Град Ужице, Катастар непокретности Ужице	Обележене границе Споменика природе и постављене табле у складу с Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС”, бр. 30/92, 24/94 и 19/96);
Постављање нове и одржавање постојеће туристичке сигнализације на територији села Потпећ, Злакуса	2021-2030	Туристичка организација Ужица, Град Ужице, Министарство трговине, туризма и телекомуникација Туристичка организација регије Западна Србија	Унапређење услова за развој руралног туризма и туризма специјалних интереса - активни одмор, повећање броја посетилаца.
Постављање нових информативних табли, едукативних паноа и одржавање постојећих	2021-2030	Туристичка организација Ужица, Град Ужице	Подизање квалитета едукативног карактера споменика природе “Потпећка пећина”
Постављање и уређење нових и одржавање постојећих одморишта	2021-2030	Туристичка организација Ужица. Град Ужице, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, Завод за заштиту природе Србије	Унапређење туристичког локалитета
Редовно чишћење и одржавање стаза и унутрашњости пећине	2021-2030	Туристичка организација Ужица	Унапређење заштите и очувања природног добра споменика природе “Потпећка пећина”
Промоција заштићеног природног добра Споменика природе „Потпећка пећина“	2021-2030	Туристичка организација Ужица	Унапређене и повећане промотивне активности. Повећана препознатљивост заштићеног природног добра Споменика природе „Потпећка пећина“

14. Финансијска средства и друге материјалне претпоставке за извршавање поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења

За реализацију Плана управљања, планирана су средства из следећих извора:

- Средства буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе.
- Средства обезбеђених из пројеката код ресорног министарства и фондова за заштиту животне средине.
- Накнада за коришћење заштићеног подручја.
- Прихода које остварује стараоц својом делатношћу.
- Донација, поклона и помоћи.
- Других извора у складу са законом.

Динамика извршења и висина потребних средстава за финансирање се утврђује годишњим Програмима заштите и развоја.

Туристичка организација Ужица
Директор

Данијела Ђорђевић Арсић